

KULTŪRINIŲ TRADICIJŲ IR VERTYBIŲ SKIRTUMŲ SVARBA KOVOJANT SU KORUPCIJOS APRAIŠKOMIS AFGANISTANO ISLAMO RESPUBLIKOJE

Gediminas Bučiūnas

Mykolo Romerio universitetas

Anotacija. Greta terorizmo, organizuoto nusikalstamumo, kibernetinių nusikaltimų, korupcija buvo, yra ir išlieka viena iš pagrindinių grėsmių tiek visuomenės, tiek atskiros valstybės ar net atskiros regiono stabilumui, visuomenės gerovei. Nepaisant to, kad dauguma valstybių bando įvairiais būdais pažaboti korupcijos slibiną, didžioji dauguma bandymų pasibaigia nesėkmingai, ypač kai akla bandoma perimti kitų, sėkmingai kovojančių su korupcija šalių modelį, neadaptuojant jo vietos sąlygomis. Ne išimtis ir Afganistano Islamo Respublika, kurioje šio straipsnio autoriui teko praleisti keletą metų dirbant patarėju korupcijos klausimais. Su korupcija kovojančios tarptautinės organizacijos „Transparency International“ duomenimis, 2012 – 2014 m. Afganistano Islamo Respublika patekdavo į penkių labiausiai korupcijos viruso apkrestų valstybių sąrašą. 2014 m. minėtos pasaulinės nevyriausybinės organizacijos atliktu tyrimu korupcijos suvokimo indeksui nustatyti tarp 175 šalių, Afganistano Islamo Respublika užima vieną iš paskutiniųjų vietų – 172 vietą (8). Analizuojant minėtą korupcijos suvokimo indeksą, matysime, kad žemiausias pozicijas užimančios valstybės yra laikomos ir pačiomis nestabiliausiomis šalimis, kuriose nuolat rusena karo ugnis, įvairūs konfliktai yra sprendžiami ginklu. Tarptautinė bendruomenė dėjo ir vis dar deda dideles pastangas sumažinti korupcijos apraiškas Afganistano Islamo Respublikoje. Todėl savaime kyla klausimas, kokios buvo padarytos klaidos, kad korupcijos paplitimo mastai išliko dideli? Autorius, siekdamas išspręsti šiame straipsnyje iškeltą uždavinį, taikydamas įvairius tyrimo būdus tarp jų interviu, ištyrė kultūrinio elemento reikšmę įgyvendinant antikorupcines programas Afganistano Islamo Respublikoje. Tyrimu nustatyta, kad vienas iš veiksnių, galėjusių lemti ne itin sėkmingą kovos su korupcija strategiją Afganistane, yra kultūrinių tradicijų bei vertybių skirtumai tarp užsienio ekspertų, patarinėjančių kaip įgyvendinti antikorupcines programas Afganistano Islamo Respublikoje ir vietos pareigūnų tiesiogiai įgyvendinančių antikorupcines programas. Tokio pobūdžio straipsnių Lietuvoje ir Latvijoje nebuvo publikuota.

Raktiniai žodžiai: korupcija, socialinė struktūra, antikorupcinės programos, tarpkultūrinė komunikacija.

Įvadas

Siekiant atskleisti tarpkultūrinės komunikacijos įtaką realizuojant antikorupcines programas korupcijos viruso apkrestose šalyse pirmiausia būtina atskleisti aplinkos, kurioje bandoma realizuoti tokio pobūdžio programą, užsienio šalių ekspertų, patarėjų padedančių įgyvendinti priemones, turinčias tikslą pažaboti korupciją kultūrinį pagrindą, mentalitetą. Šiame straipsnyje autorius analizuoja antikorupcinių programų įgyvendinimo nesėkmes Afganistano Islamo Respublikoje kultūriniame kontekste. Tokio pobūdžio tyrimų Lietuvoje, Latvijoje atlikta nebuvo. Šiame straipsnyje atskleisti kultūrinių tradicijų bei vertybių skirtumai tarp ekspertų, patarėjų iš Europos Sąjungos valstybių narių, JAV, Kanados patariančių antikorupcijos klausimais ir Afganistano Islamo Respublikos pareigūnų tiesiogiai įgyvendinančių parengtas rekomendacijas, programas, siekiant pažaboti korupcijos mastus šalyje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Afganistano Islamo Respublikos papročius, religines nuostatas, lemiančias vietos pareigūnų ir užsienio šalių ekspertų, patarėjų kultūrinių tradicijų ir vertybių skirtumus.

Tyrimo objektas – kultūrinių tradicijų bei vertybių skirtumai ir jų svarba kovojant su korupcija Afganistano Islamo Respublikoje.

Tyrimo uždavinys – išanalizuoti Afganistano Islamo Respublikos socialinę etninę struktūrą, socialines normas (papročius, nerašytas bendravimo

taisykles).

Tyrimo metodai: loginis, lyginamasis, istorinis, apklausos, interviu.

Tyrimas ir jo rezultatų analizė

Žmonėms, nesiklausantiems patarimų, neįmanoma padėti. B. Franklinas (9)

Autorius, spręsdamas šiame straipsnyje iškeltą uždavinį, išanalizuos tiek Afganistano Islamo Respublikoje, tiek šalies administracinio vieneto – Goro provincijoje padarytas klaidas, realizuojant antikorupcines programas kultūriniame kontekste. Šio straipsnio autorius praleido minėtoje šalyje kelerius metus dirbdamas Europos Sąjungos policijos misijoje patarėju teisės viršenybės klausimais kovos su korupcija ir teisingumo srityse. Greta organizuoto nusikalstamumo, terorizmo grėsmių korupcija buvo ir vis dar išlieka viena iš didžiausių grėsmių valstybės, atskirų regionų stabilumui, visuomenės saugumui. Kiekviena šalis, tiek remdamasi savais finansiniais, intelektiniais, materialiniais resursais, tiek padedama kitų šalių, stengiasi sumažinti šios grėsmės lygį, kuris matuojamas kiekvienoje šalyje bendrai pasaulyje pripažintu matu – korupcijos suvokimo indeksu, rodančiu, kiek ir kokiais mastais konkrečioje iš tyrimų dalyvaujančių šalių yra suvokiama valstybės institucijose dirbančių valstybės tarnautojų ir politikų korupcija. Šis indeksas nustatomas atliekant ekspertinius tyrimus naudojan-

tis įvairiais informacijos šaltiniais. Tarpvalstybinės organizacijos „Transparency International“ atliekamas kasmetinis korupcijos masto įvertinimas daugelyje pasaulio šalių labai svarbus ir verslo, ypač didelių tarptautinių kompanijų atstovams, priimant sprendimus investuoti į valstybės ekonomiką.

Ne paslaptis, kad korupcija gana glaudžiai susijusi su organizuotu nusikalstamumu. Tai tiesiogiai paveikia nusikalstamumo rodiklius šalyje, ypač latentinį, oficialiai neregistruojamus nusikaltimus, žemina visuomenės pasitikėjimą valstybės institucijomis ir skatina ieškoti savignyos formų bei būdų nuo šalyje tvyrančio chaoso, teisinio nihilizmo, nenoro padėti teisėsaugos organams atskleisti nusikaltimus bei juos padariusius asmenis. Visuomenės atskirų grupių siūlomi iškilusios problemos išsprendimo būdai ne visada atveda prie šalies suklestėjimo. Akivaizdus to pavyzdys yra Afganistano Islamo Respublika. Po Sovietų Sąjungos įsiveržimo į šalį 1979 m. ir po dešimtmetį trukusios okupacijos, sukėlusios šalies ūkio sunykimą, vertybių sistemos devalvacijos ir pasitraukimo, Afganistanas nugrimzdė į nežabotą nusikalstamumo įsisiautėjimą, visuotinę korupciją, apėmusią visas šalies valdžios, valdymo, teisėsaugos institucijas. Paminėti veiksniai paklojo pagrindus sunitų musulmoniškajam judėjimui, vadinamam Talibano vardu atėjimui į valdžią. Šio radikalaus religinio judėjimo valdymo metai (1996-2001) pasižymėjo nepakantumu kitų konfesijų atstovams, o žmogaus teisių bei pagrindinių laisvių apsauga buvo terra incognita. 2001 m. tarptautinei koalicijai nuvertus talibų režimą, tarptautinė bendruomenė pradėjo remti Afganistano žmonių siekius sukurti naujas, atviras visuomenei, demokratines valstybines institucijas. Remiantis išmoktomis pamokomis iš Afganistano valstybės vystymosi praėjusio amžiaus 9-ajame dešimtmetyje, tarptautinė bendruomenė stengėsi išvengti klaidų, kurdamą instrumentus nukreiptus prieš korupciją. Įvairios tarptautinės organizacijos ir valstybės iš įvairių pasaulio regionų pradėjo finansuoti įvairius projektus, skirtus sukurti naujas valstybines institucijas. Kaip iš gausybės rago pasipylė investicijų lietus į Afganistaną, pradedant įvairių sričių ekspertų, patarėjų teikiamomis paslaugomis ir baigiant įvairiausių projektų finansavimu. Tarptautinė bendruomenė (autorius vartoja šį terminą turėdamas omeny tiek valstybes, dalyvaujančias atstatant Afganistaną įvairiomis formomis ir būdais, tiek įvairias tarpvyriausybines, nevyriausybines organizacijas) per dešimtmetį nuo Talibano nuvertimo išleido daugiau pinigų nei įgyvendinant Maršalo planą karo nuniokotoje Europoje prikeliant 1948-1952 m. šešiolikos Vakarų Europos šalių ekonomiką, kai buvo išleista 103 milijardai JAV dolerių (1). Kyla klausimas, ar racionaliai Afganistano Islamo Respublika panaudojo tiek daug lėšų? Deja, tenka pripažinti, kad ne viskas klostėsi tokia linkme, kurios tarptautinė bendruomenė linkėjo ir nuoširdžiai troško Afganistano

žmonėms. Sugrįžkime atgal prie korupcijos temos. Remiantis tarptautinės organizacijos „Transparency International“ atliekamais kasmetiniais korupcijos suvokimo tyrimais, Afganistano Islamo Respublika 2012 - 2014 m. buvo įvardijama kaip viena labiausiai korumpuotų valstybių pasaulyje (2). Kyla pagrįstas klausimas – kodėl taip yra ir kokie veiksniai, lemiantys korupcijos suvešėjimą, glūdi jau daugiau kaip tris dešimtmečius vidinių konfliktų ir karų draskomoje šalyje? Tarptautinė bendruomenė atliko daug mokslinių studijų, tyrimų įvairiais kontekstais naudodama įvairiausių mokslinio tyrimo metodus, begalę apklausų, siekdama atskleisti korupciją sąlygojusias priežastis. Šio straipsnio autorius 2012 m. kartu su JAV armijos padaliniu (US Army Human Terrain Team) atliko tyrimą vienoje iš Afganistano Islamo Respublikos provincijų – Goro, kurioje Lietuvos Respublika vadovavo provincijos atkūrimo grupei, bendrai civilių ir kariškių misijai Tarptautinių saugumo paramos pajėgų sudėtyje (angl. International Security Assistance Force), kuri Goro provincijoje veikė nuo 2005 m. iki 2013 m. Šios misijos pagrindinė užduotis – padėti Afganistano valdžiai plėsti įtaką provincijoje, užtikrinti saugumą ir sudaryti tinkamas sąlygas provincijai atkurti, ekonomikai vystytis ir pan. Autoriaus ir jau minėto JAV armijos padalinio atlikto tyrimo tikslas buvo identifikuoti labiausiai korupcijos pažeistas valstybės institucijas, ištirti provincijos žmonių nuotaikas, pasitikėjimą atskiromis provincijos valstybinės valdžios, valdymo ir teisingumo vykdymo institucijomis, atskleisti instituciją, kuria Goro provincijos žmonės labiausiai pasitiki ir labiausiai korumpuotas valstybines institucijas. Atliekant šį tyrimą, o vėliau ir įgyvendinant antikorupcinį projektą su Goro provincijos vietinės valdžios religinių reikalų departamentu, šio straipsnio autorius turėjo nemažai susitikimų su vietos valdžios, religijos, spaudos, tarptautinių organizacijų veikiančių Goro provincijoje atstovais, dalyvavo apvalaus stalo diskusijose korupcijos tematika. Sukaupia patirtis dirbant kelerius metus Afganistane, autoriui leidžia pateikti savo pastebėjimus dėl priežasčių, sąlygojusių dalį antikorupcinių projektų nesėkmingą įgyvendinimą. Nekartodamas, kas jau buvo rašyta apie korupciją sąlygojusius veiksnius Afganistano Islamo Respublikoje, autorius pažvelgė per dalyvaujančių žmonių kultūrinę prizmę į ne itin sėkmingą kovos su korupcija tematiką, rengdamas bei įgyvendindamas antikorupcinius projektus. Po Talibano nuvertimo į Afganistaną tarptautinių misijų atvyko įvairiausių tautybių, rasių, skirtingas religijas išpažįstantys žmonės iš įvairiausių pasaulio šalių, pradedant Mongolija, Japonija, Naująja Zelandija, Indija, Kenija, Kolumbija, Vokietijos Federacinė Respublika, Norvegijos Karalyste, Rusijos Federacija, Lenkijos Respublika, Lietuvos Respublika ir baigiant Kanada, Nepalą, Tailandu, Pietų Afrikos Respublika. Kaip matome, jau vien iš

šalių pavadinimų galima daryti pagrįsta išvada, kad ekspertai, patarėjai dirbantys tarptautinėse misijose skiriasi tiek vienas nuo kito, tiek nuo afganistaniečių savo kultūra, papročiais, santykiu su religija, požiūriais į atskirus socialinius reiškinius ir pan. Ši kultūrinė-kalbinė asmenų (turima omenyje tarptautinėse organizacijose ir Afganistane reziduojančius užsienio piliečius, padedančius atstatyti šalį) įvairovė paskatino šio tyrimo autorių pasidalyti savo pastebėjimais, atliktais tyrinėjimų rezultatais, gautais žodinių apklausų, interviu metu su ekspertais, patarėjais atstovaujanciais Europos Sąjungai, JAV, Jungtinėms Tautoms ir vietos pareigūnams, atstovaujanciais įvairių vietų organizacijoms bei valstybinėms institucijoms dėl kultūrinio faktoriaus įtakos realizuojant antikorupcinius ir kitus projektus skirtus šaliai atstatyti. Šiame straipsnyje autorius atskleis tiesioginę koreliaciją tarp kultūrinio veiksnio ir sėkmingo antikorupcinio projekto įgyvendinimo, bendradarbiaujant asmenims su skirtingais požiūriais į religiją, besiskiriančiais tarpusavyje papročiais, bendravimo kultūra, tradicijomis ir pan.

Tenka pastebėti, kad nebuvo kreipiamas dėmesys į kultūrinį veiksnių ir jis nebuvo laikomas tokiu svarbiu veiksniu, sąlygojančiu korupcijos išsišaknijimą ginkluotų konfliktų plėšomoje šalyje ir efektyvią kovą su minėtu blogiu kaip kiti veiksniai, pvz.: blogas gaunamos užsienio finansinės pagalbos administravimas, vietinių „karo vadukų“ dominavimas provincijose, klestinti „opiumo“ pramonė. Remiantis Jungtinių Tautų duomenimis, Afganistanas pateikia apie 90 procentų pasaulyje gaminamo opiumo nelegaliai narkotinių medžiagų rinkai (11). Kita vertus, jeigu būtų daugiau dėmesio kreipiama į kultūrinį veiksnių ir į kitokią kultūrinę aplinką, kurioje yra įgyvendinami projektai, tai, autoriaus nuomone, galėtų būti veiksmingas instrumentas projekto sėkmei užtikrinti. Visgi tyrimo metu nebus gilinamasi į kultūrinio veiksnio sampratą, nes tai nėra šio tyrimo objektas.

Afganistanas – tai etniniu požiūriu marga šalis, kuri buvo formuojama ne vidinių, bet išorinių jėgų – Britanijos imperijos, carinės Rusijos, vėliau Sovietų Sąjungos, Irano, Indijos, Pakistano, taip pat dėl vietinių genčių konfliktų. Susiklostę kultūriniai ir etniniai skirtumai valstybę savotiškai padalija į daugybę teritorijų, valdomų genčių, genčių sąjungų, kovojančių tarpusavyje dėl valdžios, įtakos ir dominavimo atskirose valstybės teritorijose. Sovietų invazija, komunistinį režimą pakeitęs Talibanas dar labiau išryškino vietos tautų ir genčių nesutartumus. Afganistano Islamo Respublika yra multietninė šalis, susidedanti iš puštūnų, tadžikų, chazarų, uzbekų, turkmėnų ir kt. tautelių, kurios turėjo nemažai įtakos šalies istorinei raidai; skirtingų Islamo religijos išpažinėjų – sunitų ir šiitų. Didžiausia ir seniausia etninė grupė – puštūnai, kurios pamatu buvo sukurta Afganistano valstybė. Kiekviena etninė grupė pasižymi savitu tapatumu, istorija ir kul-

tūros tradicijomis. Formuojantis Afganistano valstybei visos gentys turėjo apylyges galimybes dalyvauti valstybės valdyme, tačiau ilgainiui iškilo jėgos, kurios siekė dominuoti ir aiškiai pabrėžė savo tapatumą kaip vienintelį ir unikalų afganų tautai. Šalies socialinė struktūra/sistema yra labai archajiška, dažniausiai besiremianti gentine santvarka. Pvz., puštūnų etninė grupė, kurioje dominuoja kelios genčių sąjungos, iš viso priskaičiuojama 60 genčių (11). Tai Popalzai gentis, priklausanti Durranio genčių sąjungai, iš kurios kilęs buvęs Afganistano prezidentas Hamidas Karzajus ir Ghilzai genčių sąjunga (7). Nuolat vyksta tarp genčių sąjungų kova dėl valdžios, kuri garantuoja gana sotų gyvenimą vienoje iš vargingiausių pasaulio šalių sąlygoja priėmimą į valstybės tarnybą, pelningo verslo sandorio gavimą. Prioritetas teikiamas savo genties atstovui. Tai stengiamasi daryti visomis įmanomomis bei neįmanomomis priemonėmis, pažeidžiant įstatymus, bet laikantis pagrindinio ir „nerašyto“ principo – prioriteto teikimas gentainiui. Gentis vaidina ir iki šiol vaidina labai svarbų vaidmenį asmeniui užimant ir išsaugant valstybinių institucijų ar jų struktūrinių padalinių vadovų pozicijas, pradedant apsaugos fizine prasme suteikimą, solidų palaikymą esant konfliktinei situacijai. Pvz., Goro provincijos policijos padaliniuose teko pastebėti, jei vadovo pozicija užima vienos genties atstovas, tai jis stengiasi įdarbinti kuo daugiau savo gentainių į jo vadovaujama policijos padalinį, jau nekalbant apie asmens fizinės apsaugos ir artimiausių patarėjų ratą. Tai galima paaiškinti gajomis nepotizmo šaknimis Afganistane, proteguojant savo gentainius tiek valstybės tarnyboje, tiek privačiame sektoriuje. Būtent į tai reikia atkreipti ypatingą dėmesį prieš pradedant finansines investicijas, antikorupcinius projektus, baudžiamąjį persekiojimą asmenų, įtariamų padarius nusikaltimus, pvz., yra gana rizikinga skirti atlikti bylos tyrimą tos pačios genties atstovui kaip ir įtariamasis, nes egzistuoja nemaža tikimybė, kad byla vargu ar pasieks teismą. Tokiais atvejais rekomenduotina, kad tyrimą atliktų kitos etninės grupės, genties pareigūnas.

Kitas svarbus kultūrinio veiksnio elementas yra religija (autorius išskaido kultūrinį veiksnių į atskirus elementus, norėdamas pabrėžti atskirų sudedamųjų dalių vertę ir reikšmę tiek atskirai analizuojant kiekvieną iš jų, tiek kaip vieną visumą). Vien iš šalies pavadinimo matyti, kad šalies pagrindinė religija yra Islamas. Tai įtvirtinta ir šalies pagrindiniame įstatyme – Konstitucijoje. Viena iš penkių musulmonų priedermių – 5 kartus melstis atsisukus į Meką, kita – laikytis pasninko per Ramadano mėnesį. Į tai reikia atsižvelgti planuojant svarbius susitikimus. Tai kartais pamiršta asmenys, kurie nėra Islamo religijos išpažinėjai ir tokios klaidos nepadedą tiesti abipusio pasitikėjimo tiltų su vietos pareigūnais, rengiant, įgyvendinant įvairius projektus, pvz., antikorupcinius. Vertėtų neplanuoti svarbių

susitikimų, aptarimų su Afganistano pareigūnais, verslininkais per Ramadano mėnesį po pietų. Rytietišką mandagumą afganistaniečiams neleis tiesiai pasakyti, kad jie negalės išspręsti jums svarbaus klausimo, reikalaujančio išsamaus aptarimo, pozicijų derinimo Ramadano metu.

Kitas kultūrinio veiksnio elementas – vietos pročiai, susiformavę per šimtmečius, gyvenant gana atšiauriomis sąlygomis. Pvz., puštūnai turi surašytus įstatymus vadinamus Pashtoonwali. Tai puštūnų garbės ir elgesio kodeksas, kurio jie griežtai laikosi. Šiame kodekse apibrėžta kraujo keršto teisė, svetingumas, dorumas, nuosavybės ir garbės gynimas, giminės, ypač moteriškosios lyties atstovių gynimas. Pvz., svetingumas: jei afganistanietis pakvietė užsieniečių papietauti kartu, tai atsakyti motyvuojant, kad „kitą kartą, dabar esu užimtas“, nėra sveikintinas dalykas. Vietos gyventojas, kviesdamas į svečius ne tik turi priedermę pasidalyti su svečiu savo maistu, bet ir apginti, jeigu kas nors užpultų svečią, aukodamas savo sveikatą ar net gyvybę.

Tikėtis šveicariško tikslumo, vokiško punktualumo iš afganistaniečių nereikia, nes laikas jiems nėra svarbus gyvenime. Tai galima pailiustruoti gana dažnai vietos gyventojų vartojamu posakiu bendraujant su užsieniečiais, skelbiančiu - „jūs turite laikrodžius, o mes turime laiką.“

Taigi piktintis, rodyti nepasitenkinimą, kad afganistanietis vėluoja į susitikimą, nederėtų.

Gana dažna ir kita europiečių, amerikiečių daroma klaida susitinkant su afganistaniečiais - tai pokalbio pradėjimas apie susitikimo esmę, pvz., antikorupcinio projekto įgyvendinimo detalių aptarimas. Rekomenduotina pokalbį pradėti apie afganistaniečio šeimos sveikatą, sportą, ypač apie sėkmingus Afganistano komandų pasirodymus tarptautiniuose ar tarpvalstybiniuose susitikimuose, bet neįvardijant konkrečiai moteriškos lyties atstovių, jų neišskiriant iš bendro pokalbio konteksto.

Bendra etiketo taisyklė, galiojanti Afganistano oficialių susitikimų metu – vyras afganistanietis dažniausiai nepaduoda rankos, t. y. nepasisveikina ištiesdamas ranką su moteriškos lyties atstove. Tai negalima interpretuoti kaip nepagarbos ženklas moteriai. Kitas nepriimtinas veiksmas yra, kai užsienietė moteris pati rodo iniciatyvą pasisveikinti su afganistaniečiu, ištiesdama jam ranką, o nesulaukusi atsakomosios reakcijos pasijunta įžeista, o tai gana lengvai galima nuskaityti iš moters kūno kalbos. Reikia nepamiršti, kad Artimųjų Rytų šalių, ypač Irano, Afganistano gyventojai puikūs prekyautojai ir derybininkai, sekantys bei fiksuojantys kiekvieną Jūsų kūno judesį, veido raumenų virpstelėjimus, mimiką. Visai tai minėto regiono gyventojams susiformavo per amžius, gyvenant svarbiose pasaulio prekybos arterijų sankryžose, pvz., garsiajame „šilko kelyje“, iš kurių vienas kirto Herato miestas.

Didelis dėmesys kreipiamas į užsieniečių moterų aprangos detales. Nepriimtinu elgesiu laiko-

ma, jei yra apnuogintos atskiros moters kūno dalys, pvz., kaklas.

Įgyvendinant antikorupcinius projektus ar atstatant šalies ekonomiką, rekomenduotina įtraukti vietos gyventojus į jų rengimą ir įgyvendinimą. Kaip labai gerą pavyzdį dėl kultūrinio veiksnio svarbos kovojant su korupcija, autorius pateikia Kundūzo provincijoje vykdytą Vokietijos Federacinės Respublikos lėšomis finansuotą policijos nuovadų pastatų projektavimą ir statybą. Vietos gyventojai buvo tiesiogiai įtraukti į policijos nuovadoms skirtų pastatų statybos procesą. Statybos metu nebuvo jokių nusiskundimų dėl netinkamo statybos darbų rangovo parinkimo, prastesnės kokybės statybinių medžiagų panaudojimo negu tai apibrėžta statybos projektinėje dokumentacijoje, neskaidraus lėšų panaudojimo. Po policijos įstaigoms skirtų pastatų statybos užbaigimo, visi pastatai buvo tinkamai prižiūrimi, eksploatuojami.

Visiškai priešingas rezultatas buvo tose Afganistano provincijose, kur užsienio šalių finansuojami policijos nuovadų pastatai buvo statomi neįtraukiant į statybos procesą vietos bendruomenės, neatsižvelgiant į jų reikmes. Praėjus vos metams po eksploatacijos, pastatui jau buvo reikalingas naujas remontas. Vietos bendruomenė savo abejingumą į vykstančius negatyvius procesus motyvuoja tuo, jog jei užsieniečiai patys projektavo, atsirinko vietos statybos bendrovę statyti pastatus valstybės institucijoms, neatsižvelgdami į vietos gyventojų pageidavimus būti įtrauktiems į visą procesą, tai tegul ir patys užsieniečiai kontroliuoja visą statybos eigą, rūpinasi pastato tolimesne priežiūra. Statybos darbus už užsienio šalių mokesčių mokėtojų pinigus atlikdavo vietos ūkio subjektai, kurie dalį lėšų esant nepakankamai kontrolei pasisavindavo. Ne paslaptis, kad dalis tokių lėšų buvo panaudota finansuoti verslo projektus už Afganistano ribų, pvz., perkant nekilnojamąjį turtą Dubajuje ar paperkant vietos valdžios pareigūnus, atsakingus už statybos darbų kontrolę. Juk užsienio šalių atstovai tiesiogiai atsakingi už projektus dėl sudėtingos saugumo situacijos šalyje ne visada turėdavo galimybę kontroliuoti visus statytos proceso etapus. Visa tai sudarydavo galimybę vietos ūkio subjektams panaudoti prastesnės kokybės medžiagas, nesilaikyti statybos darbų techninio reglamento, sudarydavo palankias sąlygas papirkti atsakingus vietos pareigūnus. Tai tapo įmanoma padaryti, nes vietos bendruomenė nebuvo tiesiogiai įtraukta į projektų rengimą ir jų įgyvendinimą.

Išvada peršasi pati savaime – neįtraukiant vietos bendruomenės labai sunku sudėtingomis saugumo sąlygomis šalyje visiškai kontroliuoti projektų įgyvendinimą statybos sektoriuje finansuojamame iš užsienio šalių. Žvelgiant plačiau į korupcijos mažinimo problematiką kultūrinio veiksnio aspektu, autoriaus nuomone, vietos bendruomenė yra būtent tas saugiklis, kuris galėtų užtikrinti skaidresnį

finansinių lėšų panaudojimą. Šio kultūrinio niuanso nežinojimas, kaip parodo anksčiau pateiktas pavyzdys, ir gerus ketinimus paverčia niekais.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad kultūrinis veiksnys yra vienas iš sudėtinių elementų, greta gero finansinių srautų valdymo, jų administravimo, apskaitos, teisinės bazės sukūrimo ir kt. Kuriant antikorpucinę strategiją, planuojant ir realizuojant įvairius projektus šalyse, apimtose korpucinio viruso, į kultūrinį veiksni būtina atsižvelgti.

Išvados

1. Kultūrinis veiksnys yra vienas iš daugelio veiksnių, į kurį reikia atsižvelgti planuojant ir realizuojant įvairius projektus, taip pat ir antikorpucinius, šalyse, kuriose korpucijos suvokimo indeksas byloja apie didelius korpucijos paplitimo mastus šalies, valstybės tarnyboje bei visuomenėje.
2. Išskirtini šie kultūrinį veiksni apibūdinantys elementai: šalies, kurioje planuojama realizuoti korpucijai mažinti skirtus projektus istorinė vystymosi raida; socialinė struktūra, įstatymai; papročiai, tradicijos; vietos gyventojų bendravimo taisyklės; religija.

Literatūra

1. Afghanistan has cost the US more than Marshall plan. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-05-03]. Prieiga internete: <http://www.bloomberg.com/bw/articles/2014-07-31/afghanistan-has-cost-the-u-dot-s-dot-more-than-the-marshall-plan>
2. Assessment of corruption in Afghanistan. (2007). USAID, Washington, 2-90.
3. Ahmed Rashid (2010). Taliban: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia. Second edition. The Yale University Press, 10-319.

4. Ahmed, Rashid. (2002). Taliban: Islam, Oil and the New Great Game in Central Asia. London: I.B.Tauris.
5. Manija Gardizi; Karen Hussman; Yama Torabi. (2010). Corrupting state and state-crafted corruption. The Afghanistan Research and Evaluation Unit. Kabul, 1-36.
6. Gretchen Peters. (2009). How opium profits Taliban, United States institute of Peace, Washington, 1-39.
7. An introduction to Afghanistan Culture [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-05-04]. Prieiga internete: http://eafghanag.ucdavis.edu/country-info/culture-and-working-locally/Man_Afghan_Culture_CWTI.pdf
8. Khul, khel, Kaum and tribes. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-05-04]. Prieiga internete: <http://www.global-security.org/military/world/pakistan/pashtun-tribes.htm>
9. Korpucijos suvokimo indeksas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-31]. <https://www.transparency.org/cpi2014/results>
10. Mintys apie žmogų. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-03-31]. <http://mintys.lt/mintys/mintys-apie-zmog>
11. Shahmahmood Miakhel. (2006). The Importance of Tribal Structures and Pakhtunwali in Afghanistan; Their role in security and governance. Pir printing: Pir Mahal, Pakistan, 1-20.
12. Opium harvest in Afghanistan hit new high in 2014 – UN. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-05-04]. Prieiga internete: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=49316#.VUiqY8Y9bsA>
13. Pashtun. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-05-04]. Prieiga internete: <http://www.everyculture.com/wc/Afghanistan-to-Bosnia-Herzegovina/Pashtun.html>
14. Conrad Schetter, Rainer Glassner, and Massoud Karokhail. (2007). Beyond Warlordism: The Local Security Architecture in Afghanistan. International Politics and Society (2), 136-152.

CULTURAL TRADITIONS, VALUES AND THEIR DIFFERENCES WHILE FIGHTING CORRUPTION IN THE ISLAMIC REPUBLIC OF AFGHANISTAN

Summary

Corruption, in addition to terrorism, organized crime and cybercrime, has been and remains one of the major threats to the stability of the society, state or region. It threatens public welfare, stability, human rights and freedoms of others. Despite the fact that most countries are fighting corruption the majority of attempts end in failure, especially when trying to adapt a successful corruption fighting model of another country without altering it to correspond to the local conditions. Islamic Republic of Afghanistan is no exception and the author of this article had an opportunity to work in various provinces as a law adviser and faced the issue of corruption. According to the data of an international corruption fighting organization “Transparency International” during the year 2012 to 2014 Islamic Republic of Afghanistan was at the top of five most corrupt states. The same organization conducted another research in 2014 to see the corruption perception index of 175 countries and Islamic Republic of Afghanistan was ranked 172. Analysis of the same data shows that the lower rank a country gets in the corruption perception index, the more unstable and prone to conflict and war that country is. This suggests that there is a correlation between corruption perception index and stability of the country. Results of this research revealed that one of the main factors influencing the fight with corruption is the cultural differences between foreign experts, that advise how to implement anti-corruption programs, and local officials that directly implement those programs.

Keywords: Corruption, social structure, anti-corruption programs, intercultural communication.

Informacija apie autorių:

Dr. **Gediminas BUČIŪNAS**, Kauno apygardos prokuratūra, prokuroras, Mykolo Romerio universitetas Viešojo Saugumo fakulteto teisės katedros lektorius.

Mokslinių tyrimų kryptis: baudžiamasis procesas – ikiteisminio tyrimo stadija; kriminalistika – atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo metodika; viešoji tarptautinė teisė – diplomatinė teisė (imunitetai); organizuotas nusikalstamumas, terorizmas.

El. paštas: gediminas.buciunas@proku-raturos.lt, gediminas1967@mruni.eu, gediminas1967@gmail.com